

FRA MAKSIMILIJAN JURČIĆ (1913. – 1945.): PLEMENIT ČOVJEK I SVET FRATAR

O fra Maksimilijanovoj duhovnoj veličini svjedoči njegov životopis.

► Piše: **dr. sc. fra Robert Jolić**

Djetinjstvo, školovanje i redovnički počeci

Jedini Jurčić koji je ikada obukao franjevački habit u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji bio je Ljubo, fra Maksimilijan, rodom iz Ružića. Roditelji su mu bili Jozo i Matija, r. Ćorluka. Rođen je u Ružićima 8. listopada 1913., a kršten sutradan.¹

Pučku školu završio je u rodnom selu u razdoblju 1921. – 1925. Potom je otišao u srednju školu kod franjevaca na Široki Brijeg gdje je završio svih osam razreda (1925. – 1935.) položivši malu i veliku maturu.² Školovanje je prekinuo 1932./33. kada je, kako je onda bilo uobičajeno, nakon 6. razreda gimnazije stupio u novicijat.

Ljubo je pohađao širokobriješku gimnaziju, ali ne kao sjemeništara, nego kao vanjski đak. U sjemenište je bio primljen samo tri-četiri mjeseca prije novicijata što znači da je postao kandidat za redovništvo i svećeništvo. Obavijest o primanju u sjemenište Ljubin otac Jozo dobio je od franjevac 5. ožujka 1932.³ Ljubo je

tada pohađao 6. razred gimnazije. (Danas bi to bio 2. razred srednje škole).

Po svršetku razreda sa svojim

je kolegama iz ruke provincijala fra Dominika Mandića primio franjevački habit. Bilo je to na Humcu 29. lipnja 1932. Dobio je

¹ Matica krštenih župe Ružići, sv. VI., str. 45., br. 99; Osobnik Ia, f. 284. U imeniku Hercegovačke franjevačke provincije (HFP) i u nekim drugim službenim dokumentima redovito se pogriješno navodi da je rođen 9. listopada. On je kršten 9. listopada, a rođen je dan prije, kako jasno stoji u Matici krštenih.

² Osobnik Ia, f. 285.

³ Arhiv Provincije: Spisi Provincije (SP), sv. 95, f. 250.

redovničko ime fra Maksimilijan. Obučen je s još osmoricom kolega: fra Jankom Bubalom, fra Jerkom Karačićem, fra Vitomirrom Naletilićem, fra Franjom Ra-

Svi iz njegova naraštaja, njih osam, ustrajali su na putu franjevaštva i svećeništva. Petorica su preživjela komunističko ubijanje, iako su kasnije okusili tamničke zidove.

dišićem, fra Andrijom Šoljićem, fra Emilom Stipićem, fra Čedomirom Škrobom i fra Željkom Zadrom.⁴ Zanimljivo je da su svi ustrajali i ostali franjevci i svećenici do smrti što je uistinu rijetkost za jedan naraštaj, pogotovo tako brojan. Druga je zanimljivost da je većina preživjela II. svjetski rat: dvojica su dospjela u Ameriku i tamo djelovala među hrvatskim iseljenicima (fra Vitomir Naletilić i fra Franjo Radišić), petorica su preživjela partizanska ubijanja iako su neko vrijeme proveli u zatvorima (fra Janko Bubalo, fra Jerko Karačić, fra Andrija Šoljić, fra Čedomir Škrobo i fra Željko Zadro), dok su dvojica smrtno stradala (fra Maksimilijan i nešto kasnije fra Emil Stipić, kojega su partizani ubili negdje u Sloveniji u svibnju 1945.). Meštar u novicijatu bio im je fra Eugen Tomić st., koji je meštarsku službu obavljao najduže u povijesti Provincije, punih 16 godina, »u komadu« 1921. – 1937.

Nakon svršenog novicijata fra Maksimilijan odlazi kao klerik na

Široki Brijeg da bi svršio 7. i 8. razred gimnazije, a zapravo su to bile prve dvije godine filozofskog studija. Tu ga zatiču *Tabule* od 21. ožujka 1934. i

23. travnja 1935.⁵ Po završetku gimnazije prelazi u Mostar i započinje bogoslovni studij na Franjevačkoj teologiji. U Mostaru završava tri godine studija (1935. – 1938.). Prema sačuvanim knjigama studenata, fra Maksimilijan je službeno upisan na Franjevačku bogosloviju u Mostaru 17. rujna 1935. U akademskoj godini 1935./36. pohađao je predavanja iz apologetike, povijesti Crkve, liturgije, filozofije, hebrejskog jezika i ascetike, i u zimskom i u ljetnom semestru. Sljedeće godine, 1936./37., sluša predmete Sveto pismo, dogmatiku, moralnu teologiju, crkveno pravo, povijest Crkve, etiku i ascetiku. Iz svih predmeta imao je dosta dobre ocjene, redovito 8 ili 9, veoma rijetko 7.⁶ Akademske godine 1937./38. pohađao je predavanja iz teologije Novoga zavjeta, dogmatike (De Deo uno, De Deo trino, De praeceptis), kanonskog prava, crkvene povijesti, filozofije (psihologija, sociologija, liberalizam). Ocjene su kao i prve dvije godine.⁷

Posljednje je dvije godine teološkog studija fra Maksimilijan završio u inozemstvu što je onda bilo uobičajeno u hercegovačkih franjevaca. Za njega i njegove kolege provincijal je 28. kolovoza 1938. od generala reda tražio obedienciju: za fra Maksimilijana u Rim, za fra Janka Bubala i fra Jerku Karačića u Breslau, za fra Andriju Šoljića u Lyon, za fra Čedu Škrobu i fra Vitomira Naletilića u Toulouse.⁸ Fra Maksimilijan je studirao teologiju u Rimu, na međunarodnom franjevačkom učilištu Antonianumu, u akademskim godinama 1938./39. i 1939./40. Prema *Tabuli* od 17. travnja 1939. s njim su u Rimu na studiju bili i sljedeći hercegovački bogoslovi ili svećenici: fra Dionizije Lasić, fra Bogomir Zlopaša, fra Vitomir Naletilić i fra Čedo Škrobo.⁹ U gore spomenutoj *Liber classificationum* mostarske Franjevačke teologije upisano je da je fra Maksimilijan VII., VIII., IX. i X. semestar svršio na Antonianumu u Rimu. Rektorat Franjevačke teologije u Mostaru priznao mu je i nostrificirao sva četiri semestra: prva dva 17. rujna 1939., a preostala dva 17. rujna 1940.¹⁰

Ljetni je odmor 1939. fra Maksimilijan proveo u Posušju odakle je od početka kolovoza do kraja rujna provincijalu odaslao tri pisma.¹¹ Nakon toga, u jesen, opet odlazi u Rim. Malu zabunu stvara *Tabula*, načinjena 17. svib-

⁴ Arhiv novicijata na Humcu: Novicijat Herc[egovačke] franj[evačke] provincije (prijepis 1843. – 1980.).

⁵ *Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1934.*, Mostar, 1934., str. 6.; *Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1935.*, Mostar, 1935., str. 6.

⁶ *Liber classificationum seminarii theologici in Mostar ab an. 1895 – (1937.)*, str. 78., 81., 85.

⁷ *Liber classificationum (katalog II) ab anno 1937 – (1945.)*, f. 2.

⁸ Arhiv Provincije: SP, sv. 124, f. 510.

⁹ *Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1939.*, Mostar, 1939., str. 9.

¹⁰ *Liber classificationum (katalog II) ab anno 1937 – (1945.)*, f. 2.

¹¹ Fra Maksimilijanovi dopisi provincijalu iz Posušja od 8. kolovoza, 12. kolovoza i 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, ff. 305, 331; sv. 128, f. 290).

nja 1940., koja fra Maksimilijana stavlja u Mostar, i to među studentima-svećenicima.¹² To, međutim, nije bila rijetkost da se nekoga stavlja na ono mjestu gdje je uskoro trebao biti, a ne gdje se trenutno nalazio. Kako je, naime, uprava Provincije *Tabulu* načinila samo otprilike dva mjeseca prije povratka svršenih studenata iz inozemstva, među kojima je bio i fra Maksimilijan, njima je kao određite stavljen Mostar, a ne ona mjesta gdje su još kratko bili na studiju.

Redovništvo i svećeništvo

U međuvremenu je fra Maksimilijan položio najprije jednostavne zavjete, na Humcu 1. kolovoza 1933., a tri godine kasnije, 2. srpnja 1936. u Mostaru polaže i svećane zavjete. S njim je zavjete položila ista ona skupina koja se zajedno i obukla 1932.¹³ Za svećenika ga je u Mostaru 12. lipnja 1938. zaređio mostarsko-duvanjski biskup fra Alojzije Mišić.¹⁴ S tim je ređenjem povezana i jedna nesvakidašnja stvar. Provincijalat je, naime, Biskupskom ordinarijatu istoga dana, 10. lipnja 1938., poslao otpusnice (*litterae dimissoriae*) i za đakonsko i za svećeničko ređenje. Radi se o sedmorici kandidata: fra Janku Bubalu, fra Maksimilijanu Jurčiću, fra Jerki Karačiću, fra Vitomiru Naletiliću, fra Andriji Šoljiću, fra Željku Zadri i fra Justinu Mediću.¹⁵ Da

bi mogli biti tako zaređeni, istoga dana i za đakone i za svećenike, provincijal je 12. veljače 1938. od Svete Stolice tražio posebne dispense koje je i dobio 7. ožujka iste godine.¹⁶ Mladu je misu fra Maksimilijan proslavio u rodnim Ružičima na Ivandan, zaštitnika župe, 24. lipnja 1938.¹⁷

Tako je fra Maksimilijan dvije posljednje godine studija završio kao svećenik. U ono je vrijeme to zapravo bio običaj jer su na taj način svećenici-studenti školovali sami sebe plaćajući stan (u samo-

stanima u inozemstvu) intencijama od rečenih misa.

Krhko zdravlje

Fra Maksimilijan nije bio osobito dobra zdravlja. O tome imamo svjedočanstvo već s liječničkog pregleda devetorice kandidata za novicijat. Nakon obavljena pregleda, dr. Jure Grubišić, liječnik na Širokom Brijegu, poslao je provincijalatu dopis u kojem izjavljuje da su svi dušev-

Neki od ovih pronađenih predmeta u masovnoj grobnici u Vrgorcu izgleda da su iz štitnika za fra Maksimilijanovu kralježnicu

¹² *Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1940.*, Mostar, 1940., str. 4.

¹³ Arhiv Provincije: SP, sv. 115, f. 274.

¹⁴ Imenik HFP, str. 56, br. 496; Osobnik Ia, f. 286.

¹⁵ Arhiv Provincije: SP, sv. 124, ff. 123, 134.

¹⁶ Arhiv Provincije: SP, sv. 123, ff. 140, 226.

¹⁷ // Što je novo: Prve mlade mise hercegovačkih franjevačkih mladomisnika, *Kršćanska obitelj*, Mostar, br. 8/1938., str. 255.

no i tjelesno zdravi, ali da bi fra Maksimilijan i fra Franjo Radišić trebali s vremena na vrijeme ići na liječnički pregled jer su preboljeli upalu pluća.¹⁸ Pet godina kasnije provincijal šalje fra Maksimilijana, slabunjava klerika, u Rakitno k župniku fra Juri Zlopaši, s fra Jurinim bratićem fra Rolandom, također klerikom, te naređuje: »Hrani ih dobro, neka mole, jedu i spavaju. Mora se povratiti potpuno zdrav, pa sada ti gledaj, kako će.«¹⁹ Zacijelo mu je godio rakitski zrak! Ali ono najteže došlo je tek kasnije.

Fra Maksimilijan se vjerojatno u srpnju 1939. vratio iz Rima u Hercegovinu, a provincijal je odredio da ljetni odmor provede u Posušju.²⁰ Upravo odatle je fra Maksimilijan napisao tajniku Provincije dopis u kojem moli da se plati račun za njegovo liječenje. Na povratku iz Rima, naime, u Zagrebu je otišao na liječnički pregled, a na savjet fra Dominika (vjerojatno Mandića). Rekli su mu da ima »defekt u kralježnici« i zato su mu »skrojili« neki oklop koji je morao nositi na sebi.²¹ U Posušju su mu rekli da bi mu dobro bilo piti riblje ulje pa je naručio da mu se pošalje.²² Krajem 1939. otišao je opet na pregled u Zagreb. Pregledao ga je dr. Božidar Spišić, sveučilišni profesor, u Zavodu za kiruršku ortopediju. U Zagrebu je ostao duže nego je

namjeravao, više od tjedan dana. Piše provincijalu: »Rekli su mi, da će mi dati jedan oklop solidniji koji se može skidivati i dugo vremena nositi, pa tako da ne moram često ovamo dolaziti.« Taj će oklop, dakako, biti i skuplji od prvoga. Ipak je stanje bilo bolje nego prije nekoliko mjeseci: »Liječnik se optimistički izrazio. Čudio se je kako sam se i u licu popravio.«²³

Nešto podrobnije o njegovoj bolesti zabilježio je provincijal dr. fra Krešimir Pandžić u dopisu koji je 24. siječnja 1941. uputio u Beograd Ljubi Nikoliću, vojnom referentu u Ministarstvu vojske. U tom dopisu navodi da su petorica svećenika Hercegovačke franjevačke provincije na odsluženju vojnog roka u Nišu te moli da ih se premjesti u katoličke krajeve, točnije u Hrvatsku. K tome, dvojica od njih su bolesna i on »ni u snu (nije) mislio da će ih primiti u vojsku«. Prvi je fra Janko Bubalo, a drugi fra Maksimilijan Jurčić. »Jurčić je drugu već godinu neprestano ležao u krevetu: Sveuč. prof. Dr. Spišić pronašao mu kao neku sušicu u hrptenjači i 2 godine nosio na sebi oklop od gipsa. Dr. Spišić je izričito naglasivao, treba da samo vojnoj komisiji pokaže pojas od gipsa i njegovu dijagnozu pa da će biti sigurno oslobođen od vojne službe.« Komisija ga je, međutim, proglasila

sposobnim! Provincijal se boji za njih dvojicu »da im se stanje radikalno ne pogorša pa da radi mentalnog postupka s njima ne nastradaju trajno, na štetu svoju i provincije.«²⁴ Iz Niša ih ipak nisu vratili, nego su tu ostali sve do sramotnog raspada kraljevske vojske samo nekoliko dana nakon napada njemačke vojske u travnju 1941.

O tom fra Maksimilijanu u oklopu ponešto je zabilježio i njegov kolega i, čini se, najbližiji prijatelj fra Janko Bubalo u svojim memoarima. On piše da je fra Maksimilijana kraljeznica počela mučiti još na bogosloviji u Mostaru o čemu je on šutio pa je upravo fra Janko iznio problem meštru bogoslova fra Jerki Mihajleviću. »Tri kraljeznička pršljena u osjetljivom području leđa počela su ozbiljno popuštati.« Na pregledu su mu liječnici »ustanovili teško oštećenje kralježnice, ali neizlječivo. I jedino što su mogli, napravili su neki steznik (mi smo ga zvali samar) od impregniranih remenčića i željeznih šipčica što je bolesnik nosio na sebi sve do dana svoje sretne smrti (...) Kad bi se otkrio zajednički grob, mislim da bi se na jednome kosturu još i sada taj "samar" našao.«²⁵ Fra Častimir Majić također se sjeća toga »oklopa«: »Bio je čovjek osjetljive savjesti i od đaćkih dana pravi bogalj. Trpio je od poremećenja

¹⁸ Arhiv Provincije: SP, sv. 96, f. 298.

¹⁹ Provincijalov dopis od 13. srpnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 119, f. 454).

²⁰ Sačuvana su tri njegova pisma upućena s Posušja: od 8. kolovoza, 12. kolovoza i 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, ff. 305, 331; sv. 128, f. 290).

²¹ Dopis od 8. kolovoza 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 305).

²² Fra Maksimilijanov dopis provincijalu od 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 290).

²³ Dopis provincijalu od 11. ožujka 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 370).

²⁴ Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 64.

²⁵ J. BUBALO, Apokaliptični dani. U sjeni zablude, Široki Brijeg, 22002., str. 122.

pršljenova na kralježnici i stoga je stalno nosio steznik oko tijela sve do nasilne smrti 28. siječnja 1945. u Vrgorcu. Živio je uronjen u svoju bol koja ga je izjedala.«²⁶

Služenje vojnog roka u Nišu

Fra Janko u spomenutim memoarima piše i o vojsci u koju je otišao sredinom studenoga 1940. Trebao je odslužiti 12 mjeseci u Armijskoj bolnici u Nišu. S njim su, osim fra Maksimilijana, bili i fra Justin Medić, fra Željko Zadro i fra Bogdan Čubela iz Hercegovačke franjevačke provincije, ali i puno drugih bogoslova i svećenika iz drugih zajednica, kao i pravoslavnih svećenika i muslimanskih hodža. Držim da nitko nikada nije tako dobro opisao tu srbiziranu vojsku, megalomaniju i glupost, kao i stravičnu nesposobnost srpskih oficira, »solunaša«, i primitivizam najgore vrste. Fra Janko, međutim, zapaža i smiješnu stranu te samohvale kako će se »Nemce« uništiti ako pokušaju napasti Jugoslaviju, kao i bezglavu »bežaniju« i potpunu nesposobnost kraljevske vojske koja je kapitulirala samo nekoliko dana nakon njemačkog napada početkom travnja 1941. Iako je i među vojnicima bilo žrtava, sva su petorica hercegovačkih franjevaca pre-

živjela. Fra Željko Zadro bio je, istina, ranjen, a lakše je ogrebotine zaradio i fra Janko, ali su se svi uskoro uputili prema Hercegovini pa su već u svibnju ili u lipnju bili kod kuće. A u međuvremenu je nestalo »slavne« Kraljevine Jugoslavije. Proglašena je nova država prozvana Nezavisnom Državom Hrvatskom.²⁷

Prema službenom »Osobniku«, za koji su formular izdale prosvjetne vlasti NDH za zaposlenike, fra Maksimilijan je vlastoručno na Humcu 24. travnja 1944. zabilježio da je vojni rok služio u 6. armiji Kraljevine Jugoslavije, u Đačkoj bolničkoj četi u Nišu 23. prosinca 1940. – 6. travnja 1941. Toga dana zarobila ga je njemačka vojska u Nišu, ili negdje u blizini, za vrijeme prodora na jugoslavensko područje. U njemačkom je zarobljeništvu ostao gotovo mjesec dana, do 2. svibnja, a onda je pušten na slobodu.²⁸ Nije poznato kad se vratio u Hercegovinu, ali zacijelo to zbog uništenih prometnih komunikacija nije bilo tako brzo. Možda oko polovice svibnja 1945. Najkasnije u lipnju.

Svećeničke i redovničke službe

Po povratku iz propale kraljevske vojske fra Maksimilijan je,

kao i drugi povratnici, bio raspoređen na dušobrižničku službu. U Hercegovinu se iz Niša vratio najkasnije u lipnju jer je već 1. srpnja sa skupinom mladih svećenika u Mostaru polagao jurisdikcijski ispit.²⁹ Privremeno je bio raspoređen u župu Blizance (danas Gradina) kod Čitluka. Tu je svakako bio početkom rujna 1941. Provincijal ga je namjeravao poslati ili na neki daljnji studij ili u Čapljinu za katehetu, ali se fra Maksimilijan očitovao da nije siguran je li tome dorastao. Zanimljivo je njegovo poimanje poslušnosti poglavaru, što se može pronaći i u nekim njegovim drugim dopisima. Tako na provincijalovu ponudu odgovara: »Vi okoprilike poznate moje i duševne i tjelesne sposobnosti, pa Vama ostavljam da Vi odlučite. Zapovijed će mi opet biti draža, nego moj izbor. A ja ću se malo Bogu pomoliti.« Iz istoga dopisa vidimo da je tijekom kratkog boravka u Blizancima vodio Društvo sv. Ante.³⁰ To će poslije veoma rado i uspješno raditi i u drugim župama.

Konačno je fra Maksimilijan na sjednici uprave Provincije 15. listopada 1941. određen za kape-lana i katehetu u Gorici o čemu mu je provincijal poslao dekret 20. listopada.³¹ Pa ipak s njegovim odlaskom iz Blizanaca, gdje je bio samo tri-četiri mjeseca,

²⁶ Č. MAJIC, Svetački lik fra Makse Jurčića (Uspomene na hrabrog branitelja ispovjedne tajne), *Hrvatski franjevački vjesnik*, Chicago, siječanj-ožujak 2007., str. 38.

²⁷ O vojničkim danima J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 19. – 61. Provincijal fra Krešimir Pandžić u dopisu fra Dominiku Mandiću, generalnom definatoru Reda, od 9. svibnja 1941. navodi da je u Nišu ranjen fra Željko Zadro, koji se nalazi u bolnici, a da je »tamo ostao fra Makso Jurčić isto kao aktivni vojnik zdrav, još ga nema amo. Ne znam, šta je s fra Justinom Medićem, tamo je i on služio do rata«. (Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 268) Ostali su se u međuvremenu, očito, bili vratili. Provincijal u istome pismu opisuje njemačko ili talijansko bombardiranje Mostara kada je teško stradala i franjevačka crkva.

²⁸ Osobnik Ia, f. 285.

²⁹ Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 498.

³⁰ Dopis provincijalu od 7. rujna 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 261).

³¹ Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 324.

nije išlo tako lako. Samo koji dan nakon najave njegove promjene župljani iz Blizanaca poslali su provincijalu zamolbu da fra Maksimilijana ostavi u njihovoj župi. U dopisu se u ime 2.000 vjernika, a osobito oko 450 članova Društva sv. Ante i oko 50 članova pjevačkog zbora, moli da fra Maksimilijan ostane s njima i nadalje da bi, kao i dotada, »blagoslovljeno djelovao na duhovnu i vjersku obnovu i korist župljana«. Dopis je

potvrdio fra Toma Zubac, župnik, a ispod toga je u istome smislu pisao i Pero Miloš, načelnik općine Žitomislići pod koju je spadalo područje župe Blizanci. On za fra Maksimilijana piše da je »čovjek koji je pogodio vjerski osjećaj naroda, te učinio veoma lijep utisak među narodom, sa kojim radi i podiže vjerski i nacionalni duh, drži nam sva gore navedena društva, koja su neophodno potrebna za ovaj narod, a osobito u

današnje vrijeme. Narod ga voli i poštuje, te Vas molim u ime župljana, da ostvarite narodnu volju i da nam ostavite i dalje O. Fra Maksimilijana na našoj župi.«³² Veoma lijepo svjedočanstvo o fra Maksimilijanu, ali svejedno bez ikakve koristi jer provincijali redovito nisu dopuštali da narod odlučuje o tome tko će na koju župu ili službu.

Tako je fra Maksimilijan u studenom 1941. preselio u Goricu. I iz toga razdoblja fra Maksimilijanova djelovanja imamo svjedočanstvo da je bio glazbeno nadaren. To je zabilježio fra Kamilo Milas koji je u ovoj župi djelovao u teškim poratnim godinama (1945. – 1956.): »U župi Gradac-Blizanci pjevački je zbor već postojao, i to jedini u ovom dekanatu, zahvaljujući mladom kapelanu fra Maksi Jurčiću, kojega su ubili partizani krajem siječnja 1945. godine kraj Vrgorca. Kad kažem jedini, želim reći glazbeno najškolovaniji. Taj sam dio posla nastavio bez poteškoća.«³³ I sam je fra Maksimilijan u svom Osobniku pod rubrikom »Poznavanje vještina« naveo: »sviranje i pjevanje«.³⁴

U Gorici je također vodio Društvo sv. Ante, bio kateheta u mjesnoj školi i župni pomoćnik. Župnik je bio fra Serafin Dodig. Protiv župnika su u travnju 1942. župljani iz sela Sovića počeli prikupljati neke potpise pa je provincijal susjednom župniku iz Gruda fra Božidaru Ćoriću zapovjedio da ispita stvar. On se uistinu raspitao i izvijestio da je sve pokrenuo neki fra Serafinov protivnik, »nastaša«

³² Dopis od 31. listopada 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 390).

³³ K. MILAS, *Od sjetve do žetve. Uspomenički zapisi*, Mostar – Zagreb, 2001., str. 61.

³⁴ Osobnik Ia, f. 285. Na istome mjestu navodi kako latinski i talijanski jezik dobro govori i piše, a francuski dobro govori.

(tako se podru-
gljivo naziva-
lo samozvane
ustaše koji su se
gradili ustašama,
iako to nisu bili,
nego su osnu-
tak NDH držali
zgodnom prigo-
dom za vlastiti

probitke i divljanja), a vezano za
proslavu prve obljetnice progla-
šenja NDH, 10. travnja 1942.,
koja se održala u školi u Gorici.
Fra Božidar daje naslutiti da je i
fra Maksimilijan dao župljanima
poticaj u razvijanju osjećaja od-
bojnosti prema župniku.³⁵ Čini se
da je fra Božidar oko te fra Mak-
similijanove uloge bio krivo infor-
miran o čemu provincijalu već 3.
svibnja 1942. piše sam fra Maksi-
milijan: »Zadnje nedjelje sve sam
laži s oltara demantirao koliko je
to bilo moguće. Šef (župnik fra
Serafin, op. R. J.) je rekao, da ne
bi ni biskup bolje to učinio i bilo
mu je ugodno, a i sam je slušao
moje riječi.« Dalje nastavlja da on
i župnik žive »u skladu i dogovo-
ru«.³⁶

U istome dopisu fra Maksimi-
lijan izvješćuje provincijala da je
»svečano otvorio dom« te da je
»svijet zadovoljan, a mladež napo-
se«. Radi se, dakako, o Domu sv.
Ante, a unutra je fra Maksimilijan
stavio veliku ploču s Deset Božjih
zapovijedi, a tu su i ilustracije, hr-
vatski i katolički listovi, kao i ze-

*Na svim župama i službama, na
koje je bio raspoređen u svom
kratkom svećeničkom životu, radio
je savjesno i predano. Naročito se to
vidjelo na primjeru odgoja mladeži.*

mljopisne karte.
»Pa da nigda ne
dođem tu – nek
ove svetinje pri-
čaju čovjeku o
životu i nadži-
votu«. Sličnu
prostoriju na-
stojat će otvoriti
i u Sovićima jer
je to obećao Sovićanima. Završava
pismo: »Ne želim ništa i ne tra-
žim ništa! Gdje god bio – bit će
pomalo poteškoća. Pomolite se za
mladu i neiskusnu braću!«³⁷

Odgovitelj novaka i voditelj Mladeži sv. Ante na Humcu

U Gorici je fra Maksimilijan
ostao nešto više od godine i pol
(studen 1941. – srpanj 1943.),
a onda je bio premješten na Hu-
mac. Prema *Tabuli* od 3. srpnja
1943. raspoređen je na Humac za
župnog pomoćnika, vjeroučitelja
u Školi sestara milosrdnica, vodi-
telja Mladeži sv. Ante, ispovjed-
nika i propovjednika.³⁸ Prema
sljedećoj *Tabuli*, koja je izdana 16.
svibnja 1944. i u kojoj se fra Mak-
similijan posljednji put spominje
u rasporedima osoblja, i nadalje je
na Humcu, samo sad s više duž-
nosti. Sada je drugi meštar nova-
ka, ceremonijer, voditelj Mladeži
sv. Ante, ispovjednik i propovjed-
nik.³⁹

Vjeronauk kod časnih sestara

ipak nije predavao jer je provin-
cijal već 18. kolovoza 1943. pred-
ložio biskupu da namjesto njega
tu dužnost preuzme fra Serafin
Dodig (fra Maksimilijanov bivši
župnik u Gorici)⁴⁰, što je biskup
odmah i prihvatio o čemu je već
sutradan provincijal obavijestio
humačkog gvardijana fra Marija-
na Zupca.⁴¹ Nije posve razvidno
zbog čega je nastala ta promjena.
Možda zbog fra Maksimilijanova
zdravlja, ali još vjerojatnije zbog
toga što je fra Maksimilijan već
bio predviđen za novu službu. Na
sjednici uprave Provincije održa-
noj 3. srpnja 1943. fra Maksimi-
lijan je bio imenovan drugim me-
štrom novaka na Humcu. Budući
da nije napunio 30 godina života,
koliko su franjevačke konstituci-
je propisivale za tu službu, bilo
je potrebno čekati još tri mjeseca
dok fra Maksimilijan 9. listopada
nije navršio propisanu dob pa ga je
provincijal dopisom poslanim 10.
listopada imenovao »za sekundar-
nog učitelja novaka«. Prvi meštar
bio je fra Ante Jelavić.⁴² Novaci
kojima je fra Maksimilijan postao
drugim meštrom obučeni su na
Humcu 17. rujna 1943. Bilo ih
je 12. Od njih nitko nije položio
svečane zavjete niti je postao sve-
ćenikom: šestorica su napustila ili
isključena iz zajednice, a šestori-
cu su ubili partizani (fra Miljenka
Ivankovića, fra Rudu Jurića, fra
Viktora Kosira, fra Stjepana Antu
Majića, fra Ludovika Radoša i fra

³⁵ Dopis provincijalu od 25. travnja 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 28). U dopisu govori o fra Marku, ali čini se da nema sumnje da misli na fra Maksimilijana.

³⁶ Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 29.

³⁷ Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 29.

³⁸ *Dispositio personalis pro anno Domini 1943.*, Mostar, 1943., str. 5.

³⁹ *Dispositio personalis nostri jubilei centenarii 1844. – 1944.*, Mostar, 1944., str. 4.

⁴⁰ Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 329.

⁴¹ Provincijalov dopis od 19. kolovoza 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 334).

⁴² Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 164.

Kornelija Sušca)⁴³, kao i obojicu njihovih meštara.

Ratne nevolje i preseljenje u Veljake

Na Humcu su meštari s novcima ostali do početka kolovoza 1944. Tada su morali otići s Humca jer je samostan bio oštećen u angloameričkom bombardiranju. Vojni su zrakoplovi bombardirali samostan i okolicu jer je samostan bila zauzela njemačka vojska. Napad je izveden 5. kolovoza oko 16 sati, kad je redovnička zajednica bila na molitvi. Iako je samostan oštećen od izravnih i neizravnih pogodaka, nitko od samostanskog osoblja nije bio ni ubijen ni ranjen. Bila je to velika sreća jer je istodobno nekoliko njemačkih vojnika smrtno stradalo.⁴⁴ »Jedna je kugla eksplodirala u sadašnjem novicijatu i manja šteta bila je u dvie spavaonice«, piše fra Maksimilijan i istodobno moli provincijala da novcima skрати novicijat za koji dan kako ih ne bi opet izlagali životnoj opasnosti.⁴⁵ Provincijal ipak nije dopustio skraćenje godine novicijata, nego je zapovjedio da se novaci presele u obližnju franjevačku rezidenciju u Veljacima. Tu su njih dvanaestero 18. rujna 1944. položila prve privremene zavjete.⁴⁶

I sam se fra Maksimilijan, s prvim mešтром novaka i novacima, kao i nekim drugim fratrima, ubrzo povukao iz humačkog sa-

Bombardirani humački samostan

mostana i preselio u rezidenciju u Veljake. Veljački je župnik fra Julijan Kožul već 14. kolovoza 1944. izvijestio provincijala da se s njim u Veljacima »sa stalnim stanovanjem« nalaze dr. fra Ante Jelavić, fra Paško Martinac, fra Maksimilijan Jurčić i fra Krešo Jukić, a privremeno se tu nalazi i fra Bernardin Smoljan.⁴⁷ U Veljacima je fra Maksimilijan ostao sve do prve polovice listopada. Kad više nije bilo novaka, provincijal ga je imenovao prefektom klerika 7. i 8. razreda gimnazije, dakle onih koji su završili novicijat, a trebaju još završiti posljednja dva razreda gimnazije. Nedvojbeno je da su i ti klerici stanovali u Veljacima jer kako bi im fra Maksimilijan inače mogao biti prefektom. U dopisu od 30. rujna provincijal fra Leo Petrović naređuje fra Maksimilijanu da što skorije klerike 7. i 8. razreda pošalje iz Veljaka na Ši-

roki Brijeg kako bi nastavili školovanje. Ako ih on sam ne može pratiti, neka s njima pošalje kojega mlađeg svećenika da ih preko Grljevića i Rasna doprati na Široki Brijeg. Putovalo se, dakako, pješice! Neka se također pobrine za njihove stvari u humačkom samostanu. Stvari treba spakirati te vozilom preko Mostara dovesti na Široki Brijeg. Ono što nije nužno, posteljinu i posuđe, neka se zaključa u jednu sobu na Humcu na čuvanje. »Ostat će zar netko živ, pa će mu te stvari trebati.«⁴⁸ Niti su on niti fra Maksimilijan ostali živi! Ali ponetko, ipak, jest.

Fra Maksimilijan je brzo izvršio provincijalov nalog te je već 3. listopada javio kako šalje klerike 7. i 8. razreda na Široki Brijeg s fra Darinkom Mikulićem. Istodobno moli da ih se dobro opskrbi za zimu i da im fra Radoslav Vukšić ne predaje fiziku i matemati-

⁴³ Arhiv novicijata na Humcu: Novicijat Herc[egovačke] franj[evačke] provincije (prijepis 1843. – 1980.).

⁴⁴ Izvješće humačkog gvardijana fra Darinka Brkića od 6. kolovoza 1944.

⁴⁵ Fra Maksimilijanovo izvješće provincijalu od 7. kolovoza (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, ff. 5-8).

⁴⁶ Imenik HFP, str. 68. – 69, br. 604. – 615.

⁴⁷ Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 452.

⁴⁸ Arhiv Provincije: SP, sv. 144, 423. Isto i sv. 148, f. 158.

ku, »jer ga se oni boje, a i ja znam kako je meni bilo«. Na provincijalovo pitanje gdje bi fra Maksimilijan volio poći, on odgovara: »Ako hoćete, ja idem na Humac, iako je nezgodno. Ako hoćete, da se sklonem gdje god – neka bude, ali ipak volim, da Vi odredite! No Humac nije poželjan, ali ako trebam gvardijanu – idem.«⁴⁹ Još jedan dokaz fra Maksimilijanove poslušnosti i odlučnog življenja franjevačkih ideala. Po svemu sudeći, zbilje se upravo to: vratio se na Humac. Preostalo je bilo još manje od četiri mjeseca do njegove smrti.

Karakter i duhovni lik

Nešto je usputno o tomu već rečeno u prethodnom tekstu. Ipak, najbolje je fra Maksimilijanov lik ocrtao njegov kolega još od dana u širokobriježskoj gimnaziji, koji ga je vjerojatno najbolje i poznao – fra Janko Bubalo. Sreća je pa je fra Janko sve to stavio i na papir u svojim memoarima koji su već spominjani.

On i fra Maksimilijan bili su – kako je sam fra Janko zabilježio – »rijetko prijateljski prijatelji«.⁵⁰ Govoreći o njegovoj smrti bilježi da mu je fra Maksimilijan bio »intimni prijatelj, plemenit čovjek i sveti fratar«. Njih su se dvojica susreli još u gimnaziji kao petnaestogodišnjaci. »Nije baš lako naći dva vršnjaka«, bilježi fra Janko, »a koji bi se tako jedan drugome otkrivali i uzajamno pomagali no-

siti teret života« kako su ga njih dvojica nosili. U novicijatu su napredovali u duhovnome smislu, a savjesti su im postale osjetljive, možda čak i pre-

osjetljive – pogotovo u fra Maksimilijana.⁵¹ Već smo vidjeli da su zajedno služili i vojni rok u Nišu. Fra Janko se sjeća kako su se nakon povratka iz Niša našli skupa u mostarskom samostanu te se te lipanjske večeri 1941. »prisjetili i mnogih časaka iz našega zajedničkog života bogoslovske godina u kojima smo bili u našoj otvorenosti, zajedničkoj molitvi i zajedničkim žrtvama toliko otvoreni da više stvarno među nama nije bilo tajni«. Opisujući fra Maksimilijanov tjelesni i duhovni ustroj, kaže da je »tjelesno izgledao i sićušan i potrošen, ali je u tome pogurenom tijelu uspravno stajao duh, uzdignut prema gore. I njegove oči vidio sam često uprte prema gore, za pticama, koje je često crtao po papirićima kojima se bavljao. Ptičice su bile jednostavne, ali njemu su simbolično označavale penjanje i uzdizanje... "Gore srca!" ponovio mi je toliko puta. I takav, poguren i slabašan, pao je kao pravi gorostas!«⁵²

Ovako svoj tekst o fra Maksimilijanu zaključuje fra Janko: »I tako je taj sveti čovjek prestao podizati svoje oči Nebu kako je to veoma često činio. Sad mu više

Fra Maksimilijan je slovio kao svetac među onima s kojima je dolazio u doticaj. Svoju bolest strpljivo je podnosio i zračio životnom radošću i nadom.

nije bio težak ni onaj zaista teški "samar" koji je tolike godine tako strpljivo nosio. Tada je svaka njegova patnja zasjala smiješkom nebeskog Oca u

krilu Abrahamovu, čijom se vjeron fra Maksimilijan kroz svoj život hranio. Sve je blaženo završilo na pragu trideset treće godine njegova života u kojoj je i njegov Učitelj – obasan svojom krvlju – ušao u svoju Slavu. A ja, valjda nevrijedan, ostadoh da još uvijek gacam "ovim sablasnim svijetom". Možda i zato da budućima kažem koju riječ o ovom poniznom, ali nesvagdanjem, čovjeku.«⁵³ Više ni fra Janko ne »gaca« ovim svijetom, ali mu u ime naraštaja koji su došli nakon njega izražavam duboku zahvalnost što nam je ostavio ovo tako vrijedno i divno svjedočanstvo o jednome od 66 mučenika Hercegovačke franjevačke provincije iz rata i poraća, o fra Maksimilijanu Jurčiću.

O fra Maksimilijanovu duhovnom liku kratko je zapisao i fra Častimir Majić: »U njemu se cijeloga redovničkog života lomio patnik jobovske strpljivosti i sve-tačke duhovnosti. Pokretna snaga njegovih akcija zrcalila se u njegovoj ljubavi prema Bogu i čovjeku i time ispisivala njegovu osobnu povijest. (...) Bio je osjetljiv na svako počinjeno zlo, jer teško je biti nemoćan pred nasrtajem zlo-

⁴⁹ Dopis provincijalu od 2. kolovoza 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 148, f. 179).

⁵⁰ J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 46.

⁵¹ J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 121. – 122.

⁵² J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 123. – 124.

⁵³ J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 125.

će zavedenih i zločestih ljudi.«⁵⁴

Lijepo je, iako dijelom netočno, o fra Maksimilijanu zabilježiti i fra Tugomir Soldo u svojim sjećanjima s kraja 1951.: »Fra Maksimilijan Jurčić bio je živi svetac. I da je živio u zapadnoj Europi, do sada bi već bio proglašen blaženim. On je čitavi svoj život predano Bogu služio i bio prava svetačka duša. Nosio je na sebi skrivenu i bodljikavi pojas, kao i sv. Leonardo Portomauricijski. Nikada se nikakvom politikom nije bavio iako se je osjećao dobrim Hrvatom kao i drugi. Poginuo je kao žrtva ispovjedne tajne.«⁵⁵ Nešto je o ispovjednoj tajni zabilježio i fra Častimir Majić u svojim uspomenu na fra Maksimilijana Jurčića: »Hercegovinom se tada pronio glas: poginuo je branitelj ispovjedne tajne! Saznalo se da je fra Maksimilijan prije smrti mučen i ispitivan o njegovim ispovjedima. Ali on je za cijeloga "procesa" samo šutio kao zid i nije pokleknuo pred pritiscima krvnika i lažnih "ispovjednika" marksizma. Ostao je u živoj uspomeni kod starijih hrvatskih vjernih kao mučenik i hrabri branitelj ispovjedne tajne.«⁵⁶ Prema svjedočenju fra Maksimilijanovog najboljeg prijatelja i poznavatelja fra Janka Bubala ne bi se reklo da s njegovom smrću ima veze ispovjedna tajna, nego njegov ugled među mladima koje su komunisti željeli privući u svoje redove.

Ubojstvo i razlozi za nj

Upravo je fra Janko iznio najvjerojatnije razloge za strijeljanje tog dobrog i nježnog fratra. Radilo se u prvome radu o tome da je fra Maksimilijan bio omiljen franjevac, poglavito kao veoma uspješan voditelj Društva sv. Ante i pjevačkog zbora na Humcu, dakle u Ljubuškom. »Posve je naravno da je on kao takav smetao neljudima i bezbožnicima svih vrsta.« A bezbožnici su došli u ljubuški kraj negdje krajem listopada ili početkom studenoga 1944. Počeli su svojatati i Dom sv. Ante, gdje se okupljalo fra Maksimilijanovo Društvo sv. Ante, u blizini samostana, kao »narodnu imovinu«. Međutim, fra Maksimilijan je u Domu – prema uzorku iz Gorice – na deset kartona napisao *Deset Božjih zapovijedi*. To je partizanske bezbožnike to-

liko bolo u oči kad bi god ušli u Dom, jer su mislili da su parole bile upućene protiv njih i da se radi o »neprijateljskoj propagandi«, a možda nisu niti shvatili da se zapravo radi o *Deset Božjih zapovijedi*. Stoga su fra Maksimilijana uskoro pronašli i zatvorili. Za njega se srčano zauzeo njegov bivši župnik u Gorici fra Serafin Dodig koji je uživao određenu zaštitu i simpatije kod partizana. Možda bi ga čak bio i izvukao iz zatvora da se, barem za partizane, nije dogodilo nešto nepredviđeno. Hrvatska je, naime, i njemačka vojska 28. siječnja 1945. učinila snažan protuudar na partizanske položaje tako da su »partizanske junačine pobjegle za Vrgorac a da nisu opalile ni jednoga, doslovno ni jednoga, metka u obranu Ljubuškoga. I od svega što su uspjeli bilo je da potjeraju sa sobom četrdesetak nedužnih ljudi i žena iz

Komunisti su svoje žrtve pobili i zatrpali iza zida s lijeve i desne strane ovog puta

⁵⁴ Č. MAJIĆ, *Svetački lik fra Makse Jurčića*, str. 38.

⁵⁵ Navod prema A. MARIĆ (et al.), *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Ekshumacija u Zagvozdu i identifikacija, Mostar, 2007., str. 92. Dakako, fra Maksimilijan nije nosio nikakav »bodljikavi pojas«, nego oklop zbog bolesti kralježnice. Čudna je također i vijest da je »poginuo kao žrtva ispovjedne tajne« jer za to nema baš previše logike. Puno je vjerojatniji razlog onaj koji navodi fra Janko Bubalo.

⁵⁶ Č. MAJIĆ, *Svetački lik fra Makse Jurčića*, str. 38. – 39.

zatvora (trčecim korakom!) i da ih odmah po dolasku u Vrgorcu strijeljaju.« Prema onome što piše fra Janko, s njima se našao i fra Serafin, koji je fra Maksimilijanu i ostalima »u času strijeljanja uspio dati (...) odrješenje koje se, ako se uspije, umirućima daje. Makso se držao junački! Nato je crvena tanad na hrpu pokosila i žene i muškarce...«⁵⁷ Zacijelo je ovu podrobnost fra Janko zapisao upravo na temelju kasnijega fra Serafinova pričanja. Prema povjerljivoj informaciji »ubojica tih nevinih ljudi« bio je čovjek »koji je poslije postao oficir jugosl. armije«.⁵⁸

S. L. R. sjeća se kako su partizani, čim su došli u Ljubuški oko Svih svetih 1944., orobili humački samostan te iz njega nosili živežne namirnice, hranu i piće, a tada su zatvorili i fra Maksimilijana Jurčića, voditelja pjevačkog društva sv. Ante. »Partizani su tražili da Društvo svetog Ante ide tamo njima pjevati, gdje oni hoće i kad hoće. (...) Fra Maksimilijan je zatvoren najviše, kažu, zbog toga. Oni su mislili da on njima (pjevačima, op. R. J.) ne dâ i da ih on nagovara da ne idu pjevati. I tako, ali nisu uspjeli nikad da bi humačko društvo sv. Ante napustilo Crkvu. Išli su u zatvor i poslije fra Maksimilijanove smrti i pjevači i zborovođe, npr. fra Ivo Bagarić, fra Čedo Škrobo, nekoliko djevojaka pjevačica.«⁵⁹

Fra V. D. je 1946. čuo da je

konkretni razlog za fra Maksimilijanovo uhićenje bio savjet jednoj djevojci (R. P.) koja je otišla u partizane i nosila pušku, a bila je (prije) i članica Društva sv. Ante, koje je fra Maksimilijan vodio, da se ostavi puške i prihvati mirna života. To se onda saznalo među partizanima i okarakteriziralo kao »neprijateljska propaganda« što je fra Maksimilijan uskoro platio glavom. Fra V., pak, kao ubojicu navodi Ć. K.⁶⁰

Tako je fra Maksimilijan Jurčić podnio mučeničku smrt kao prvi hercegovački franjevac u 1945. Prije njega ubijeni su samo fra Stipan Naletilić, župnik u Kongori u Duvnu, i to davno prije, u svibnju 1942.⁶¹, te fra Križan Galić, kojega su usmrtili 30. listopada 1944. ručnom bombom ubačenom u župnu kuću u Međugorju gdje je on boravio. Istina, to je bilo više slučajno nego namjerno ubojstvo.⁶² A onda je došla tragična veljača 1945. s masovnom likvidacijom fratara na Širokom Brijegu, u Mostaru i u drugim mjestima, te na kraju tragični svibanj iste godine kad su netragom nestali oni koji su vraćeni s austrijske granice i ubijeni u tko zna kojim »kolonama smrti«.⁶³

U svom poznatom djelu *Magnum crimen*, koje obrađuje navodne zločine katoličkog svećenstva u II. svjetskom ratu, a zapravo je napisano u obranu nečuvenih i u povijesti civilizacije neupamćenih

zločina nad svećenicima, Viktor Novak, nekoć i sam pripravnik za svećeništvo, navodi ime i fra Maksimilijana Jurčića, i to u kontekstu njegove tobožnje agitacije za nacističku ideologiju i poticanja na ubijanje pripadnika drugih naroda. Novak piše: »Kulturno zaostali krajevi bili su plodno tlo za ustašku agitaciju. Jedan odličan poznavalac hercegovačkih prilika kaže da će po zlu pamti ti preostali narod dugo vremena ustaške i njemačke suradnike kao što su bili već spomenuti fra Bone Jelavić, fra Nikola Ivanković, fra Julije Kožulj (*sic*), fra Makso Jurčić, fra Slobodan Lončar, fra Serafin Višnjica (*sic*), fra Ćiril Ivanković, fra Tugomir Soldo, fra Martin Softa (*sic*), fra Oton Knezović, fra Rade Glavaš, fra Mirosljub Skoko«, a potom nabroja i neke dalmatinske fratre (kakve oni veze imaju s Hercegovinom?) i biskupijske svećenike.⁶⁴ Dakako, ovaj tekst sam po sebi ne bi bio vrijedan nikakva komentara jer za tobožnje zločine spomenutih ne navodi ni jedan jedini dokaz. Ne navodi se čak ni ime »odličnog poznavaoca hercegovačkih prilika«, a da ne govorim o sudskoj dokumentaciji koja bi dokazala krivnju navedenih, jer su šestoricu od navedenih (Jelavića, Kožula, Jurčića, Ć. Ivankovića, Soptu i Glavaša) partizani okrutno ubili, a ostale progonili – ukoliko se na vrijeme nisu spasili bijegom. No-

⁵⁷ J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 124. – 125; usp. Ć. MAJIĆ, *Svetački lik fra Makse Jurčića*, str. 38. – 39.

⁵⁸ Arhiv Vicepostulature, Humac.

⁵⁹ Arhiv Vicepostulature, Humac: s. L. R, Svjedočenje, 12. siječnja 2009. (vodio fra Miljenko Stojić), str. 3. – 4.

⁶⁰ Arhiv Vicepostulature, Humac: Svjedočenje fra V. D., 1. travnja 2008. (vodio fra Miljenko Stojić), str. 1. – 2, 4.

⁶¹ Njegov životopis napisao je R. JOLIĆ, »Hercegovački Stjepan prvomučenik«, Prigodom 65. obljetnice mučeničke smrti fra Stjepana Naletilića, *Hercegovina franciscana*, br. 3 (2007.), str. 177. – 202.

⁶² R. JOLIĆ, *Monografija župe Međugorje* (u rukopisu).

⁶³ Usp. A. NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524. – 1945.*, Mostar, 1992., str. 79. – 84.

⁶⁴ V. NOVAK, *Magnum crimen, Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 679.

vakov tekst navodim samo kao uzorak partizansko-komunističke perverzije jer se oni ne samo nisu ustezali pogubiti bez ikakva suđenja potpuno nevine ljude, svoje ideološke protivnike, nego su naknadno preko Novaka i njemu sličnih željeli ta strašna zlodjela opravdati navodeći tobožnje zločine pobijenih svećenika. Dakako, ne navode se nikakve presude, a ni stvarni dokazi. Što je još zanimljivije i stravičnije: ne navodi se čak ni to da su navedeni franjevci (ili barem dobar dio njih) ubijeni! Kao da to Novaku 1948. ne bi bilo poznato!

Otkopavanje i identifikacija fra Maksimilijanova tijela

U posljednjim godinama hercegovački su franjevci pokrenuli veliku potragu kako za svjedočanstvima o pobijenoj braći, tako za njihovim tijelima. Dakako, o onima za čija se tijela nije uopće ili barem sa sigurnošću znalo te koja su počivala izvan Hercegovine. Osobito je velik i vrijedan pothvat bilo iskapanje masovne grobnice na Đoginoj ledini kod Zagvozda gdje je iskopano 18 tijela za koja se pretpostavlja da većinom pripadaju upravo hercegovačkim

franjevcima. Za tri tijela do sada je i medicinska znanost ustanovila da su uistinu fratarska. Radi se o fra Melhioru Prliću,⁶⁵ bratu laiku, te dvojici svećenika fra Zdenku Zupcu i fra Julijanu Kožulu.⁶⁶

Posmrtni ostatci fra Maksimilijana Jurčića otkopani su u listopadu 2008. O iskapanju je dnevnik vodio fra Miljenko Stojić, vicepostulator postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača«. Na temelju iskaza svjedoka počelo se iskapati u dvije škrape u blizini Vrgorca, na lokalitetu Belića gumno, lijevo i desno od puta koji vodi prema polju Bunina. U dvije škrape pronađena su po tri tijela koja su bila bez reda nabacana jedno preko drugoga. Prilikom otkopavanja druge jame uz kosti jednoga stradalnika pronađeni su ostatci redovničke krunice koja je bila smotana. To je davalo nadu da bi se moglo raditi upravo o fra Maksimilijanu Jurčiću za kojega se pouzdano znalo da su ga partizani 28. siječnja 1945. odveli i pogubili u Vrgorcu. Svih šest tijela prevezeno je na Patologiju KBC-a Split.⁶⁷ Prema tome, ne bi bila točna informacija koju je dao fra V. V. da su, naime, Vrgorčani fra Maksimilijanovo tijelo iz škrape ispod župne kuće, gdje je bio ubijen, »potajno u mrtvač-

kom poklopcu prenijeli obnoć u groblje i sahranili ga u grob L. H.«. H. je grobnica, naime, bila prazna jer je vlasnik u međuvremenu odselio iz Vrgorca. Nalazi se u starom vrgoračkom groblju dok su drugi Hercegovci, dovedeni iz Ljubuškog, pobijeni u novom groblju i tu ukopani u jednu rupu, udubljenje.⁶⁸

Nekoliko mjeseci kasnije ta se slutnja i obistinila. Postupak identifikacije obavile su prof. dr. Marija Definis-Gojanović i prof. dr. Davorka Sutlović sa suradnicima. Iako su kosti bile dosta trošne pa postupak nije bio jednostavan, ipak je 27. travnja 2009. nepobitno utvrđeno da se doista radi o posmrtnim ostacima fra Maksimilijana Jurčića. Njegovi su posmrtni ostatci 29. studenoga 2009. pokopani u samostanskoj crkvi na Širokom Brijegu, u zajedničku grobnicu hercegovačkih ubijenih franjevac, a ostatci ostalih petero ubijenih na mjesnom groblju u Vrgorcu 28. studenoga 2009. Na novom groblju u Vrgorcu nalazi se još jedna masovna grobnica u kojoj se nalaze tijela 40-ak civila dovedenih iz ljubušškoga zatvora 28. siječnja 1945. Nadamo se da će i njihova tijela uskoro biti iskopana i da će se sprovesti njihova identifikacija.⁶⁹ ✍

⁶⁵ Identifikacija fra Melhiora Prlića (30. prosinca 2005.) prva je identifikacija posmrtnih ostataka nekoga iz vremena II. svj. rata koju je učinila Patologija KBC-a u Splitu, ali i prva na prostorima bivše Jugoslavije. To je početak današnjeg studija forenzike na Sveučilištu u Splitu. Učinili su to prof. dr. Marija Definis-Gojanović, prof. dr. Davorka Sutlović i njihovi suradnici. Stoga ne stoji tvrdnja bivšeg ministra Dragana Primorca, koja se pojavila u javnim glasilima, da je to identifikacija pet žrtava II. svj. rata pronađenih u masovnoj grobnici u Škofjoj Loki u Sloveniji 2007. Tu je činjenicu naglasio i *Večernji list* iz toga vremena (20. srpnja).

⁶⁶ A. MARIĆ (et al.), *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, str. 131. – 237.

⁶⁷ Dnevnik iskapanja objavio je fr M. STOJIC, Zapis s iskapanja posmrtnih ostataka u masovnim grobnicama u Vrgorcu 11. – 17. listopada 2008., *Stopama pobijenih*, br. 2, Humac, 2009., str. 16. – 19. Usp. Ljetopis župe Vrgorac, pod nadnevcima 14. – 19. listopada 2008.

⁶⁸ Arhiv Vicepostulature, Humac: Razgovor fra A. N. s fra V. V., 11. rujna 1971., pod naslovom »Široki Brijeg 1945.«, str. 3. – 6 (1. – 8). Usp. Svjedočenje fra V. D., 1. travnja 2008., str. 2. – 3.

⁶⁹ Podatci prema www.pobijeni.info/naslovnica/clanak/156 (5. kolovoza 2009.).

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

Riječ urednika fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Dok polako nastupa vrijeme novog hrvatskog predsjednika, pred nama je novi broj, sada već prepoznatljivog, glasila Vicepostulature *Stopama pobijenih*. Raduje nas sve jači odjek među čitateljstvom. Očito je da hrvatski nepobjedivi duh živo kuca ispod prividne šutnje.

Od događaja koje bismo kroz proteklo vrijeme mogli izdvojiti svakako na prvo mjesto treba staviti pronalazak i pokop posmrtnih ostataka fra Maksimilijana Jurčića, kao i pet njegovih supatnika. Svjetlo je ponovno pobijedilo tamu. Njihov ubojica, koji je izgleda za »dobro« obavljen posao dobio čin oficira JNA, mislio je da će ih zbrisati s lica zemlje. Međutim, bilo je to nemoguće. Sve da i nismo pronašli fra Maksimilijanove posmrtnne ostatke, on bi ostao u dubokom sjećanju hercegovačkih franjevac, kao i druga petorica u sjećanju svoje obitelji. Nevina žrtva jednostavno uvijek pobjeđuje. Očekujemo još otkopavanje sljedeće masovne grobnice u Vrgorcu s 40-ak pobijenih koji su krajem siječnja 1945. dovedeni iz Ljubuške tamnice. Nadamo se da će se i to uskoro dogoditi.

Hvala Bogu i u hrvatskom narodu u BiH pokreće se službeno traganje

za posmrtnim ostacima pobijenih u II. svjetskom ratu. Budući da nemamo svog političkog okvira, onda se na tome počelo raditi na razini općina s hrvatskom većinom. Općina Široki Brijeg, na čelu s načelnikom Mirom Kraljevićem, 4. kolovoza 2009. imenovala je Povjerenstvo za obilježavanje i uređivanje grobišta II. svjetskog rata i poraća na širokobriješkom području. Povjerenstvo je odmah započelo s radom i trenutno skuplja nepohodne podatke spremajući se s njima izići u javnost. Još su neke općine krenule u tom smjeru. Zaista se uvijek nešto može učiniti ako svojim pogledima dopustimo da budu široki.

Podrazumijeva se da Vicepostulatura i dalje traži živuće svjedoke i dokumente glede pobijenih hercegovačkih franjevaca. Istina, već je to pri kraju, ali su ugodna iznenađenja uvijek moguća. Molimo, dakle, i dalje sve one koji nam mogu pomoći u tom smjeru da to što prije i učine. U ime pobijenih najljepše im zahvaljujemo.

Ne dajmo se ušutkati. Tražimo i širi-mo istinu jer će nas samo ona osloboditi!

Mir i dobro!

STOPAMA POBIJENIH

Glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, III., 1 (4),
Humac, 2010

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, p. p. 1,
20352 Vid, RH

Veza:
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:
BiH 6 KM, RH 24 KN, EU 6 EUR,
SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih
priloga (s naznakom za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar,
poslovnica Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

IZ SADRŽAJA

Riječ čitatelja	4	Razgovor	29
Iz ljetopisa	5	Pobijeni	35
Podsjetnik	10	Odjek u umjetnosti	54
Povijesne okolnosti	11	Izdavaštvo	55
Svjedočenje	28	Darovatelji	55